

משעבוד לשחרור – חירות פנימית

מה מסמל החיבור של המצה עם המרור בברכה שבהגדה?
 מה הקשר בין שמחת החירות (או הגאולה) לבין הציפייה לשלום?
 הברכה מתייחסת לשחרור ביציאת מצרים ("אשר גאלנו וגאל את אבותינו"), וגם לשחרור עיתידי ("שיר חדש על גאלתנו") – על איזו חירות/גאולה אפשר לברך בימינו? למה לדעתכם/השמחה העתידיה מקבלת ביטוי בברכה?

ברוך אתה... אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו הלילה הזה לאכל בו מצה ומרור. כן ה' אלהינו... יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום... ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו.

פדות – גאולה, הצלה, שחרור

מתוך ההגדה של פסח

מספרים ביציאת מצרים, מתוך יומן השבי של הטייס גדעון מגן

במהלך קרב אוויר שנערך ב-2 באפריל 1970 הופל מטוס ישראלי. הטייס גדעון מגן, והנווט פיני נחמני, נפלו בשבי הסורי. גם הטייס בועז איתן נפל בשבי חודשיים אחר כך. השלושה ישבו בכלא שבפרברי דמשק עד השבתם ארצה בשנת 1973.

הנה עבר הפסח, החג הלאומי בה"א הידיעה של עמנו. ואנחנו בין הבודדים שנמנע מהם לחוג אותו עם בני ביתנו. את אווירת החג אצלנו קשה לתאר: מבעוד בוקר עשינו ניקוי יסודי בתא, ניקוי שלא נעשה עדיין לרצפת הבטון של תאנו. על חתיכת קרטון ציירנו את צלחת הסדר, כאשר במרכזו מנגן דוד, שבכל אחד מקצותיו מקום למצרכי הצלחת. אחר הצהריים הצלחנו לארגן שטיפה עצמית, במים צוננים כקרח, ואחריה לבשנו את בגדי החג שהכניסו אותנו למתח וציפייה לערב כי ירד.

אלה היו השעות הקשות של חשבון הנפש, של זיכרונות האסיר השבוי, הגואים והפורצים עד מחנק, לחשוב על הבית, לנסות ולחוש את האויר הספוג ריח ואווירת חג של שעות בין הערביים... שתי הגדות של פסח ופירורי המצות שהגיעו מהרב הראשי של ציריך, נתנו הרגשה של סדר פסח אמיתי.

הסדר שטף וקלח. כשבועז איתן, הצעיר בינינו, כמעט ילד, שר את הקושיות, דמעות עלו בגרוני... המחזה היה כל כך מוזר. במדינה אויבת, בבית הכלא השמור ביותר, יושבים שלושה ישראלים שבויי מלחמת חירות וחוגגים בשירה את חג חירות הדורות.

בעוד אנו חוגגים את הסדר וקוראים בקול את ההגדה, הופיעו השומרים ודרשו מאתנו לחדול ממעשינו... סרבנו להפסיק, גם כשאיימו עלינו שישליכו אותנו לצינוק כעונש על הרעש שאנחנו עושים.

אבל את רעש החירות לא יכול להשתיק גם האיום בבידוד בצינוק הנורא. סיימנו את ההגדה בשירת 'חד גדיא' והמשכנו בשירה ישראלית אמיתית וחמה: 'ירושלים של זהב', 'שנינו מאותו הכפר' ועוד שירים שדבר אין להם עם הפסח. הכול כדי למשוך את החגיגה עמוק אל תוך הלילה, ולנקום את נקמתנו הקטנה...

מעולם לא השתתפתי בסדר פסח ארוך כל כך. צריכים היינו ליפול בשבי כדי לקיים את אשר נאמר ב'הגדה': "והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה...".

אתר קיבוץ עין שמר

- מה מאפשר לשבויים לייצר אווירת חג גם בכלא?
- באילו רגעים חשו השבויים בני חורין לדעתכם/מה תרם לזה?
- מהי חירות לפי סיפורו של גדעון מגן?

למרות הכל הרגשנו את עצמינו בני-חורין | הרב סיני אדלר

הרב סיני אדלר
 נולד בצ'כוסלובקיה. במרץ 1943 גורש לטרזינשטאט ומשם לאושוויץ. הרב אדלר שרד את צעדות המוות, שוחרר במאי 1945, ועלה לארץ ישראל.

היה זה הפסח הראשון שהיה עלי לבלותו במחנה ריכוז. בפסח הקודם היינו עדיין בגטו טרזינשטאט, שם ערכנו את הסדר בחוג המשפחה. באותם הימים היה סגר חמור בתוך הגטו ועם רדת החשיכה נאסרה הדלקת אור ואפילו גפרור. בנסיבות אלו נאלצנו להקדים את עריכת הסדר. אבל הייתי עדיין יחד עם הורי, ועל השולחן היו מונחות כמה מצות ותה מעורב בריבה במקום יין.

במאוטהאוזן [מחנה הריכוז] הסדר היה שונה לגמרי... לאחר המפקד שנערך לפנות ערב, ולפני כניסתנו לצריף ללינה, היתה אפשרות להסתובב ברחבה הקדמית של הצריפים. ביקשתי מאחד הבחורים שיטייל איתי קצת. בזמן ההליכה הלוך ושוב אמרנו בעל פה קטעים מן ההגדה, עד כמה שהיו זכורים לנו. ליל סדר מיוחד בימינו, ללא מצות ויין, ללא סעודת חג שבה מסובין כל בני המשפחה לשולחן אחד, אלא ליל סדר בהליכה. גופותינו היו מושפלים ומשועבדים, אולם את רוחנו לא יכלו שוב לשעבד, ולכן יכולנו לומר גם באותם התנאים: "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלוקינו משם", כי למרות הכל הרגשנו את עצמנו בני חורין.

הרב סיני אדלר, בגיא צלמונות. שנת חיים של נער במחנות ריכוז. יד ושם, ירושלים תשל"ט, ע"מ 54-53. מאגר המידע המקוון אודות השואה, יד ושם

- אילו מנהגים הצליח הרב אדלר לשמר גם בתנאי הגטו ומה נשמר גם במחנה הריכוז?
- מדוע היה חשוב לרב אדלר לשמר את מנהגי החג בכל תנאי?
- מה משמעות החירות עבורו? במה מתבטאת חירות זו במחנה הריכוז?

חירותו של אדם – ממנו עצמו | יוסי אסף

חירותו של היהודי לבחור בגורלו אינה ניטלת ממנו [נלקחת ממנו] ע"י זרים כל עוד הוא עצמו עומד עליה לממש [מתעקש, שומר עליה]... היהודי נוכח ביציאת מצרים מדי פסח – עליו להתייצב מול התביעה שמציב לו עברו, לחיות כבן חורין. אין מי שיגזול ממנו חירות זו. אין גם מי שיעניקה לו – לבד ממנו עצמו.

קיבוץ בית השיטה, תשל"ח

- מהי החירות לפי דברי יוסי אסף? מה ההיפך מחירות לפי דעתו?
- לפי יוסי אסף, במי תלויה חירותו של אדם?